

Działalność Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim. Funkcje kulturotwórcze w odniesieniu do własnej grupy oraz życia kulturalnego w regionie

1. Wprowadzenie

Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim (w dalszej części artykułu: TSKN¹ lub „Towarzystwo”) jest największą w Polsce organizacją mniejszości niemieckiej. Liczba jej członków w roku 2017 wyniosła 29 464. Dane za ów rok są ostatnimi danymi liczbowymi prezentowanymi przez Towarzystwo². Liczby te są pozyskiwane na podstawie składek członkowskich osób zrzeszonych w strukturach mniejszości niemieckiej. Grupę osób o niemieckim pochodzeniu czy jakkolwiek inaczej pozuwających się do tożsamości niemieckiej, zamieszkujących Śląsk Opolski, a niezrzeszonych w strukturach TSKN-u (lecz np. korzystających z oferty kulturalnej Towarzystwa), można jedynie próbować przedstawiać szacunkowo. TSKN przywołuje w tym kontekście dane Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2011, wg którego w województwie opolskim 78 157 osób zadeklarowało przynależność niemiecką.³

Spojrzenie na mniejszość niemiecką dziś nie powinno się jednak odbywać przez pryzmat liczb – a już na pewno nie zestawiając liczebność deklaracji w pierwszych entuzjastycznych latach istnienia organizacji⁴ z dzisiejszymi liczbami, gdyż zmieniły się nie tylko liczby, ale i realia ostatnich trzydziestu lat: tak demograficzne, jak i społeczno-kulturowe. Należałoby raczej spojrzeć na to, jak w dzisiejszych realiach kulturowych, globalizacyjnych, digitalnych, oświatowych etc. mniejszość niemiecka jest częścią społeczności lokalnych, innymi słowy: czym społeczności lokalne byłyby bez inicjatyw i działania organizacji mniejszości niemieckiej.

Przed przystąpieniem do analizy warto przejrzeć stan badań. Od początku istnienia zinstytucjonalizowanej mniejszości niemieckiej jest ona tematem badań naukowców różnych

---

¹ Liczne organizacje regionalne, zrzeszone w Związku Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce (dalej w tekście: ZNSSK), noszą podobną nazwę (zob. Sebastian Rosenbaum, Grzegorz Janusz, Zuzanna Donath-Kasiura et al.: *Mniejszość niemiecka w faktach i liczbach*, Opole 2018, s. 56-58.) W niniejszym artykule, stosując skrót TSKN, autorka odnosi się stale do Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim.

² <https://skgd.pl/o-nas/o-organizacji/struktura/> (30.11.2022)

³ Tamże.

⁴ Michał Lis, *Mniejszość niemiecka na Śląsku Opolskim 1989–2014: z bagażem przeszłości w realiach współczesności*, Opole 2015, s. 65; Thomas Urban, *Deutsche in Polen: Geschichte und Gegenwart einer Minderheit*, München 1994, s. 110.

dziedzin. Warto zauważyć, że dzieje się tak nieprzerwanie od trzech dekad i wciąż na rynku wydawniczym pojawiają się nowe publikacje⁵ – politologiczne, historyczne, socjologiczne i inne, badaczy krajowych i zagranicznych⁶. Ponadto organizacje mniejszości niemieckiej wydają własne publikacje poświęcone ich historii, a także dokumentujące organizowane w ramach ich działalności konferencje oraz zlecają prowadzenie badań naukowych⁷.

Z uwagi na tak rozbudowaną literaturę dotyczącą mniejszości niemieckiej w województwie opolskim oraz w całym kraju, w niniejszym artykule nie dokonano (kolejnego) oglądu mniejszości niemieckiej w perspektywie historycznej, politologicznej, narodowo-etnicznej czy innej. Przyczynkiem ten, nie roszczący sobie prawa do wyczerpania tematu, skupia się na zaprezentowaniu aktualnej działalności TSKN w perspektywie prospołecznej i kulturotwórczej. Analizowane inicjatywy zostaną zilustrowane przykładami opisanymi w mniejszościowych mediach (zob. p. 3.1. niniejszego artykułu).

Aktualna działalność organizacji mniejszości niemieckiej, jej cele i kierunki działania, określone są w „Strategii rozwoju mniejszości niemieckiej”⁸. Celem strategicznym mniejszości niemieckiej jest „posiadanie świadomych swojej niemieckiej tożsamości członków, którzy aktywnie, w ramach społeczeństwa obywatelskiego uczestniczą we współtworzeniu swojej małej ojczyzny.”⁹

Rzeczony współtworzenie małej ojczyzny to działania, z których korzystają nie tylko członkowie mniejszości niemieckiej, ale wielokrotnie cała lokalna społeczność danej miejscowości. Warto przyrzeć się temu, co dzieje się „u źródła” – bezpośrednio w społeczności lokalnej. Ten aspekt,

---

⁵ Wymieniając tu najnowsze z nich: Marek Mazurkiewicz, *Mniejszość niemiecka w życiu społeczno-politycznym województwa opolskiego po 1989 roku*, Opole 2022; Paweł Popieliński, *Mniejszość niemiecka w III Rzeczypospolitej Polskiej (1989–2019) w procesie integracji ze społeczeństwem większościowym*, Warszawa 2020; Katharina Schuchardt, *Zwischen Berufsfeld und Identitätsangebot. Zum Selbstverständnis der deutschen Minderheit im heutigen Opole/Oppehn*, Münster-New York 2018; Lis, *Mniejszość niemiecka...*; Irena Kurasz, *Mniejszość niemiecka na Dolnym Śląsku*, Kraków 2015. Odniesienia do licznych wcześniejszych pozycji naukowych czytelnik znajdzie w bibliografii każdej z wymienionych tu książek.

Poza publikacjami, w których mniejszość niemiecka stanowi temat badawczy *sensu stricte*, zagadnienia jej dotyczące pojawiają się w trakcie badań dotyczących innych przedmiotów badawczych: aspektów ekonomicznych, demograficznych, socjologicznych etc. regionu (Romuald Jończy, Krystian Heffner, Danuta Berlińska, Teresa Sołdra-Gwiżdż, Krzysztof Frysztacki, Maria Szmaja).

⁶ Mniejszość niemiecka jest przedmiotem badań między innymi: Danuty Berlińskiej, Zbigniewa Kurcza, Magdaleny Lemańczyk, Michała Lisa, Piotra Madajczyka, Dariusza Matelskiego, Pawła Popielińskiego, z badaczy zagranicznych Jamesa Bjorka, Stefana Wolffa, Winsona Chu, Gregora Thuma i innych.

⁷ <https://skgd.pl/medioteka/publikacje/> Warta szczególnej uwagi jest publikacja prezentująca wyniki badań środowiska opolskiej mniejszości, wykonane przez socjologów niebędących członkami tej społeczności: Magdalena Lemańczyk, Mariusz Baranowski, *Mniejszość niemiecka w województwie opolskim jako wartość dodana*, Warszawa 2020; ponadto *Konferencja Niemcy w Polsce. Aktualny stan i perspektywy rozwoju*, Opole 2012. Ważne są również publikacje rocznicowe, stanowiące pewne podsumowanie działań danego okresu czasu oraz wskazujące na pola dalszej pracy, np.: *20 lat TSKN na Śląsku Opolskim*, Opole 2009, album-kalendarium *25 lat Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim na fotografiach*, Opole 2015. Ponadto należy wspomnieć, że treści ważne dla opolskiego TSKN-u są badane i wydawane w formie publikacji przez Centrum Badań Mniejszości Niemieckiej.

⁸ *Entwicklungsstrategie der deutschen Minderheit in Polen für die Jahre 2016-2021*, dostępna online <https://vdg.pl/wp-content/uploads/2022/01/Entwicklungsstrategie-der-DMi-in-Polen-fr-die-Jahre-2016-2021.pdf>. (30.11.2022) Odnosi się ona do całej zorganizowanej mniejszości niemieckiej w Polsce, w tym do TSKN-u, jako największej organizacji mniejszościowej. W 2022 roku ewaluowano realizację dotychczasowej strategii oraz prowadzono prace nad określeniem nowych celów i działań na kolejne lata. Dokument nowej strategii jest „w trakcie prac” (ru, *Neue Ziele und Maßnahmen*, „Wochenblatt” nr 38/2022, s. 4.)

⁹ Rosenbaum et. al.: *Mniejszość niemiecka ...*, s. 78-79.

jako pierwszoplanowy, rozpocznie rozważania.

2. Działalność lokalna

Jednostkami działającymi lokalnie są koła terenowe mniejszości niemieckiej, określane jako DFK (Deutsche Freundschaftskreise – dosłownie: Niemieckie Koła Przyjaźni, adekwatniej: domy spotkań mniejszości niemieckiej).¹⁰ Obecnie w strukturach TSKN-u znajduje się 321 kół terenowych, liczebnie najwięcej kolejno w powiecie opolskim (81), strzeleckim (50), kędzierzyńsko-kozielskim (50), krapkowickim (45), oleskim (30), prudnickim (29) i kluczborskim (14)¹¹. Skoro „[t]worzenie i przekaz kultury lokalnej dokonuje się w kontaktach bezpośrednich”¹², lokalne koła mniejszości są tym miejscem kulturotwórczym w swoich społecznościach lokalnych, pełniąc jednocześnie rolę prospołeczną. Warto podkreślić stwierdzenie opolskiej socjolog Danuty Berlińskiej, że „dzięki TSKMN nastąpiło ożywienie życia kulturalnego”¹³ w społecznościach śląskich. Jest to zauważalne szczególnie w mniejszych miejscowościach, gdzie aktywność tworzą: sołectwo, DFK, Ochotnicza Straż Pożarna czy Koło Gospodyń Wiejskich – indywidualnie lub we wzajemnej współpracy. W wielu przypadkach to właśnie DFK jest inicjatorem i realizatorem konkretnych działań, szczególnie w kontekście wydarzeń związanych z pielęgnowaniem zwyczajów (niemieckich), np. dzień św. Marcina czy tzw. Maibaum¹⁴. Imprezy te integrują społeczność lokalną, a jednocześnie są okazją pokazania swojej działalności.¹⁵

Nie sposób w ograniczonych ramach artykułu pochylić się szeroko nad każdym z kół. Ograniczmy się zatem do spojrzenia ogólnego oraz wskazania pewnych aspektów kluczowych.

Obecna działalność kół DFK to m. in. „kursy językowe, (...) spotkania literackie, wieczory filmowe, wydarzenia i projekty dedykowane dzieciom i młodzieży, zabawy taneczne, spotkania bożonarodzeniowe, Dni Matki i Ojca itp.”¹⁶ Ponadto są to „festyny, spotkania tematyczne, (...), koncerty i jarmarki bożonarodzeniowe, (...), spotkania z ciekawymi ludźmi.”¹⁷ Część z powyższych

¹⁰ Rosenbaum et al., *Mniejszość niemiecka ...*, s. 65.

¹¹ Dane liczbowe za: <https://skgd.pl/o-nas/o-organizacji/struktura/> (30.11.2022)

¹² Leon Dyczewski, *Kultura polska w okresie przemian*, cyt. za: Ryszard Kantor, *Współczesna działalność kulturotwórcza na poziomie grupy lokalnej*, „Studia Etnologiczne i Antropologiczne” 7/2003, s. 28

¹³ Danuta Berlińska, *Mniejszość niemiecka na Śląsku Opolskim*, [in:] Wiesław Lesiuk, *Mniejszości na Górnym Śląsku. Pomost czy przeszkoda w stosunkach polsko-niemieckich? Materiały polsko-niemieckiego sympozjum odbytego w Mülheim/R. w dniach 2–4 grudnia 1993 r.*, Opole 1994, s. 72. Berlińska prezentuje liczne ówczesne inicjatywy kulturalne mniejszości niemieckiej. O roli mniejszości niemieckiej dla Śląska Opolskiego traktuje też artykuł innej opolskiej socjolog, zob. Teresa Sołdra-Gwiżdż, *Rola kulturowa mniejszości niemieckiej (na przykładzie Śląska Opolskiego)*, in: Wiesław Lesiuk, *Mniejszości na Górnym Śląsku. Pomost czy przeszkoda w stosunkach polsko-niemieckich? Materiały polsko-niemieckiego sympozjum odbytego w Mülheim/R. w dniach 2–4 grudnia 1993 r.*, Opole 1994, s. 103–106.

¹⁴ Dominika Bassek, „Komm, lieber Mai”, „Wochenblatt” nr 19/2022, s. 9.

¹⁵ Przykładem poniższa relacja prasowa: „W śląskich wioskach Wspólnota jest pisana wielką literą, tak dzieje się w Broczu w gminie Walce. Corocznie organizuje się tam projekty i inicjatywy, które jednoczą społeczność lokalną oraz wspierają dialog międzypokoleniowy. 1 sierpnia też tak było, gdy wszyscy spotkali się na festynie rodzinnym. (...) Siódmy rok pod rząd miejscowe DFK organizuje wraz z sołectwem i OSP dzień pełen atrakcji.” (ap, *Gemeinschaft großgeschrieben*, „Wochenblatt” nr 32/2021, s. 10.

¹⁶ Rosenbaum et al., *Mniejszość niemiecka ...*, s. 66.

¹⁷ Zuzanna Donath-Kasiura, *Działalność kulturalna TSKN*, [in:] *20 lat TSKN na Śląsku Opolskim*, Opole 2009, s. 67.

inicjatyw to wydarzenia jednorazowe, wiele z nich jednak ma charakter cykliczny. Jak zaznacza poprzedni przewodniczący TSKN-u (2008–2015, obecnie członek Zarządu TSKN) Norbert Rasch, to w DFK „toczy się prawdziwe życie górnośląskich Niemców”¹⁸.

Warto zauważyć pewną zmianę profilu aktywności na przestrzeni lat w kołach DFK. Jak zauważa ówczesna referent ds. kultury, „Imprezy kulturalne na poziomie kół DFK w pierwszych latach działalności TSKN ograniczały się do spotkań związanych z tradycyjnymi świętami. Dzień Matki i Ojca, Mikołaj, spotkania adwentowe i zebrania roczne stanowiły 90% imprez. Zaczęła się jednak pojawiać wola i potrzeba organizowania innych projektów. Zaczęto **przywracać** tradycję obchodów dnia św. Marcina (...). Oprócz ludycznych form rozrywki zaczęły się pojawiać spotkania autorskie, seminaria czy wykłady tematyczne związane z historią lokalną.”¹⁹

Autorka niniejszego artykułu celowo wyróżniła słowo „przywracać”: na przestrzeni lat można zauważyć renesans zwyczajów uznawanych za zapomniane. Inicjatorem wielu z nich jest lokalna społeczność mniejszości niemieckiej. Przykładem stawianie tzw. Maibaumu: w relacji najstarszych członków, stawianie drzewka majowego odbywało się przed 1945, a w czasach powojennych, jako zwyczaj niemiecki, musiało zostać zaniechane²⁰. Jeśli wierzyć powyższym argumentom, że dany zwyczaj został „przywrócony”, ocalony od zapomnienia, a nie jest – za Ericem Hobsbawmem – „tradycją wynalezioną”²¹, wówczas ten aspekt – przywracający zapomniane dziedzictwo kulturowe dotyczące zwyczajów i tradycji – należy także odczytać jako kulturotwórcze działanie organizacji mniejszości niemieckiej.

Nie sposób nie zauważyć, że formy zwyczajowo-ludyczne są bardzo popularne i najczęściej z nimi kojarzona jest działalność kół DFK. Taka forma wynika z oczekiwań samych członków: dobrze

---

¹⁸ Norbert Rasch, *Co przed nami. Przyszłe zadania Niemców na Górnym Śląsku*, [in:] *20 lat TSKN na Śląsku Opolskim*, Opole 2009, s. 157.

¹⁹ Donath-Kasiura, *Działalność kulturalna...*, s. 76. [wyróżnienie MC]

²⁰ Beata Szczerbaniewicz, *Maibaum postawiony*, „NTO” [Nowa Trybuna Opolska] nr 104, tygodniowy dodatek powiatu strzeleckiego i krapkowickiego, s. 4; DIM, *Wznowili tradycję po 70 latach*. „NTO” nr 105, s. 11; „Maibaum” łączy ludzi, „NTO” nr 113, dodatek „Heimat – mała ojczyzna” s. IV.

Innym przykładem zwyczaju zachowanego od zapomnienia jest tzw. darcie pierza, a w relacji prasowej podkreślono: „W Broźcu spotkali się (...) przy darcu pierza. (...) Ta tradycja została przywrócona w Broźcu dzięki członkom DFK.” [tłum. MC] (Dominika Bassek, *Viele Federn machen ein Bett*, „Wochenblatt” nr 47/2021, s. 10.)

²¹ „Invented tradition' is taken to mean a set of practices, normally governed by overtly or tacitly accepted rules and of a ritual or symbolic nature, which seek to inculcate certain values and norms of behaviour by repetition, which automatically implies continuity with the past. In fact, where possible, they normally attempt to establish continuity with a suitable historic past. [...] However, insofar as there is such reference to a historic past, the peculiarity of 'invented' traditions is that the continuity with it is largely factitious. In short, they are responses to novel situations which take the form of reference to old situations, or which establish their own past by quasi-obligatory repetition.” (Eric Hobsbawm, *Introduction: Inventing Traditions*. [in:] Eric Hobsbawm, Terence Ranger (Red.), *The Invention of Tradition*, Cambridge 1992. s. 1-2. W kontekście zwyczajów pielęgnowanych (i „przywracanych”) na Śląsku Opolskim zob. Monika Czok, *Schlesische Bräuche im Wandel: zum Bild der oberschlesischen Jahresbräuche in der Regionalzeitung NTO 1989-2014*, [in:] *Jahrbuch für Europäische Ethnologie. Polen*, red. Heidrun Alzheimer, Sabine Doering-Manteuffel, Daniel Drascek et al., Paderborn 2015, s. 141-158.

się bawić i integrować w ramach danej miejscowości²² czy też w ramach okolicznych miejscowości²³.

Tym niemniej, oferta aktywności kół terenowych zawiera także wydarzenia edukacyjno-historyczne, np. wyjazdy na seminarium naukowe w kraju i za granicą²⁴, działania w duchu ekumenizmu²⁵ czy upamiętnianie postaci z historii lokalnej.

Realizacji powyższych działań oraz rozszerzeniu oferty tematycznej pomaga projekt „Konsolidacja domów spotkań”. Od 2010 roku lokalne DFK mogą wnioskować o dotacje, przeznaczane na organizację warsztatów, konferencji, wystaw, publikacji i innych form aktywności.²⁶ Co roku w ramach tego programu TSKN realizuje około 400 projektów.

Relacje z wydarzeń bieżących, w tym imprez kulturalnych w DFK znaleźć można w prasie mniejszościowej „Wochenblatt” (patrz p. 3.2. artykułu) oraz na bieżąco na stronie internetowej TSKN w zakładce „Aktualności z DFK”. Na podstawie analizy relacji w artykułach prasy mniejszościowej można wyciągnąć wniosek, że poprzez realizowane czynności DFK są znaczącym inicjatorem działań kulturalnych w swoich miejscowościach²⁷.

Podjęmowane aktywności pełnią także rolę prospołeczną, (współ)tworząc życie lokalnej społeczności. A w węższym spojrzeniu działania te są prospołeczne dla członków grupy: poprzez dbanie o ciągłość przekazu kulturowego, kultywując zwyczaje i tradycje, celebując ważne momenty dla swoich członków (rocznice, jubileusze) – tworzą *wspólnotę*, złożoną z członków grupy – a zatem mają istotny wpływ na poczucie przynależności, poczucie bycia częścią grupy. Wydarzeniom tym, oprócz ważnego aspektu integrującego, towarzyszy cel nadrzędny: wzmacniają poczucie niemieckiej tożsamości wśród członków, tym samym służąc całościowo zachowaniu kolektywnej niemieckiej tożsamości.²⁸

Warunkiem dalszego przekazu niemieckiej tożsamości jest jego krzewienie wśród następnych generacji. Na przestrzeni ostatnich dwóch dekad zainicjowano działania nakierowane na najmłodsze pokolenie, umiejscowione przy kołach terenowych mniejszości. Są to szkółki piłkarskie Miro Deutsche Fußballschule.” (patrz p. 3.2.) oraz tzw. kursy sobotnie – Samstagskurse²⁹, w czasie których

---

²² Egzemplarycznie: festyn jesienny w stylu Oktoberfest w Broźcu, na którym „świętowała cała wieś” (Dominika Bassek, *Herbstfest in der Scheune*, „Wochenblatt” nr 40/2022, s. 10.)

²³ „Babski comber koła DFK Kup ma charakter integracyjny, biorą w nim udział panie z gmin Dobrzeń Wielki, Łubniany, Pokój i Opole.” [tłum. MC] (Manuela Leibig, *Mehr vom Leben haben*, „Wochenblatt” nr 9/2022, s. 8.)

²⁴ Relacja z udziału w seminarium w Bad Kissingen, zorganizowanym w partnerstwie z DFK Żużela i uczestnictwem 45 członków DFK na Śląsku Opolskim: Henryk Juretko DFK Blotnitz, *Aktuelle Herausforderungen*, „Wochenblatt” nr 36/2022, s. 9.

²⁵ ap, *Im Glauben vereint*, „Wochenblatt” nr 18/2022, s. 9.

²⁶ Rudolf Urban, *Raum für Kreativität und Spontantität*, „Wochenblatt” nr 1/2022, s. 7.

²⁷ Np.: Z inicjatywy koła DFK w Gogolinie koncert dawnej niemieckiej muzyki kościelnej (Dominika Bastek, *Altdeutsche Kirchenmusik*, „Wochenblatt” nr 48/2022, s. 10, z inicjatywy tegoż samego koła – nabożeństwo ekumeniczne ap, *Im Glauben vereint*, „Wochenblatt” nr 18/2022, s. 9.

²⁸ Por. Donath-Kasiura, *Działalność kulturalna...*, s. 67.

²⁹ O kursie: Luisa Hoffmann, *Spielerisches Lernen*, „Wochenblatt” nr 37/2022, s. 9; adur, *Samstagskurse starten*, „Wochenblatt” nr 8/2022, s. 8. Przykładowe relacjez przebiegu kursu w prasie: SZ, *Kuchenbacken beim Samstagskurs*, „Wochenblatt” nr 46/2022, s. 8, *Kinder auf Schatzsuche*, „Wochenblatt” nr 24/2022, s. 10.

Projekt „Samstagskurs”(podobnie jak opisany niżej projekt „Konsolidacja Domów Spotkań”) jest zakotwiczony i

uczestnicy w ciekawej formie poznają bądź zgłębiają treści związane z szeroko pojętą kulturą niemiecką, przy okazji rozwijając swoją znajomość języka niemieckiego – oba te aspekty są kluczowe w kontekście rozważań tożsamościowych. Ponadto, przy niektórych DFK działają zespoły artystyczne – dziecięco-młodzieżowe, senioralne lub o charakterze międzypokoleniowym.

To, jak wygląda działalność poszczególnych jednostek, zależy przede wszystkim od nich samych: od pomysłowości i zaangażowania członków danej grupy. Istnieją koła aktywne³⁰, istnieją także koła „uśpione”, gdzie dzieje się niewiele. Trzeba mieć na uwadze, że działalność w kołach opiera się na nieodpłatnej pracy jej członków i zarządu. I tu potrzeba chętnych, zaangażowanych osób, przedkładających wartości społeczne i dobro środowiska lokalnego nad własne korzyści finansowe oraz poświęcające swój czas na taką działalność. Na co zwracają uwagę liderzy organizacji mniejszościowych³¹, ten aspekt jest problematyczny, szczególnie w kontekście zaangażowania młodzieży. Należy jednak zauważyć, że jest to problem nie samej mniejszości niemieckiej, ale właściwie powszechny, zgłaszają go także inni³².

Rozpatrując aktualną aktywność organizacji mniejszościowych, nie sposób pominąć pandemii koronawirusa i jej wpływu na koła terenowe. Po pierwsze, wirus ten cechujący się dużą śmiertelnością wśród osób starszych, dotknął także wielu członków z szeregów mniejszości niemieckiej³³. Po drugie, w jednostkach opierających działalność w głównej mierze na kontakcie bezpośrednim jej członków, ograniczenia związane z *lockdownem* wpłynęły na całościowe ograniczenie działalności. Spotkania na żywo nie mogły się odbywać, a przekierowanie działalności

---

finansowany poprzez strukturę nadrzędną TSKN-u – ZNSSK, realizowany jest jednak bezpośrednio w kołach DFK.

³⁰ Egzemplarycznie koło DFK Żelazna i relacja w prasie mniejszości: „Koniec roku w DFK Żelazna jest czasem bardzo intensywnym. Niedawno koło zaprosiło na obchody św. Marcina i jesienne prace ręczne. Nieco wcześniej członkowie odbyli podróż studyjną po Dolnym Śląsku śladami Edyty Stein. Niedługo Żelazna będzie się przygotowywać na Boże Narodzenie. (...) 6. stycznia organizuje jak zawsze koncert noworoczny.” [tłum. MC] (Anna Durecka, *Hier wird nicht getrödelt!*, „Wochenblatt” nr 47/2022, s. 8; koło Dobrodzień: „DFK organizuje również pokazy filmów czy spotkania dotyczące historii Śląska. (...) Pod koniec listopada odbędzie się kolejny wykład na temat Żydów w Dobrodzieniu (...). koło DFK od kilku lat organizuje latem wycieczkę „Na kołach przez ojczyznę”. Podczas trasy, która przebiega przez wioski nieopodal Dobrodzienia, są przystanki, na których grupa spotyka się z lokalnymi historykami. (...) przy kole DFK w Dobrodzieniu powstała również Niemiecka Szkołka Piłkarska „Miro”. (...) Rodzice też się angażują (...)”. (Manuela Leibig, *Heimatverbunden und identitätstreu*, „Wochenblatt” nr 44/2022, s. 10.)

³¹ Rozmowa autorki z Rafałem Bartkiem, przewodniczącym Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim, przewodniczącym Związku Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce oraz przewodniczący Sejmiku Województwa Opolskiego, z dn. 24.09.2021, rozmowa z Joanną Hassą z dn. 4.05.2021, wówczas zastępcą dyrektora biura TSKN, obecnie dyrektora biura w Związku Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce.

³² Jest to tendencja ogólnopolska: Badania socjologiczne przeprowadzone na próbie badawczej 1200 osób w wieku 18-34 lata w wybranych 6 reprezentacyjnych województwach pokazują: „(...) zdecydowana, blisko 90-procentowa większość we wszystkich badanych grupach województw twierdzi, że w ciągu ostatniego roku nie wykonywała żadnej nieodpłatnej pracy ani nie udzielała żadnej bezinteresownej finansowo pomocy na rzecz osób spoza rodziny czy też organizacji społecznej lub społeczności lokalnej. Wyniki takie są spójne we wszystkich grupach województw, nie wykazują też żadnych różnic między nimi. Przynależność do partii politycznych, stowarzyszeń lub organizacji społecznych nie jest popularne – ponad 96% badanych, niezależnie od województwa, deklaruje, że nie należy do żadnego typu organizacji.” (Anna Olejniczuk-Merta (red. n.): *Miejsce i rola ludzi młodych w regionie*, Warszawa 2013, s. 36-37.)

³³ Nie istnieją dane liczbowe dokumentujące spadek liczby członków ze względu na zgony wskutek zachorowania na COVID-19 (i raczej nie należy się ich spodziewać), jednakże w obliczu sytuacji całościowej – dużej śmiertelności szczególnie wśród seniorów oraz zważywszy że ta grupa wiekowa stanowi trzon członków organizacji mniejszościowych, można wysnuć wniosek poparty obserwacją w kołach, że wskutek pandemii zmniejszyła się liczba członków tychże kół.

do form *online* dla odbiorców oferty DFK nie stanowiło satysfakcjonującej alternatywy: z jednej strony byli to seniorzy, z których wielu nie obcuje ze zdobyczami techniki, z drugiej strony dzieci, dla których wspólne majsterkowanie, śpiewanie czy aktywność ruchowa tylko w formie kontaktu bezpośredniego rozwijają poczucie wspólnoty z grupą. Gdy od połowy 2021 roku można było powracać do działalności bezpośredniej po pandemicznej przerwie, w wielu kołach przystąpiono ponownie do realizacji znanych projektów³⁴.

Podsumowanie całego roku 2021 w liczbach przedstawia się następująco (poszczególne projekty zostaną omówione w punkcie 3.2. niniejszego artykułu): zrealizowano 431 projektów w ramach projektu „Konsolidacja domów spotkań”, 49 projektów kulturalno-językowych wspartych przez Konsulat Republiki Federalnej Niemiec w Opolu, odbyło się 28 kursów sobotnich w edycji letniej, 36 kursów jesienią w kołach DFK województwa opolskiego, 11 Niemieckich Szkółek Piłkarskich Miro obejmujących 26 grup treningowych, a w nich łącznie 407 dzieci łączyło naukę języka z treningami sportowymi, kontynuowano projekt „Opolski Senior” z 654 uczestnikami w 20 klubach seniora.³⁵

Opisane powyżej formy realizowane są w ramach kół terenowych mniejszości niemieckiej. Jednocześnie wiele inicjatyw zorganizowanej mniejszości niemieckiej realizowanych jest poza strukturami kół. Taka oferta pozwala na dotarcie do większej liczby członków TSKN-u w skali regionalnej. Równoległe może także trafić do osób, które nie są członkami zrzeszonymi w organizacjach mniejszości niemieckiej, lecz czują się związani z kulturą i językiem niemieckim.

3. Działania ogólnoregionalne

3.1. Obecność medialna

W świecie, w którym większość informacji przekazywana jest za pośrednictwem mediów, działalność organizacji mniejszości niemieckiej jest bardzo mocno zależna od obecności w mediach. Zgodnie ze współczesną maksymą, kogo nie ma w mediach, ten nie istnieje³⁶. Zadaniem mediów mniejszości niemieckiej jest więc współcześnie zarówno kierowanie przekazu do członków swojej społeczności, jak też budowanie własnej obecności w nowych środkach komunikacji. Jak zauważa Paweł Popieliński, „Od początku [od 1989, MC] przywódcy tej mniejszości narodowej kładli nacisk na stworzenie własnych mediów: prasy, radia i telewizji, a także własnych programów w istniejących

---

³⁴ Ibidem; apo/adur: *Märchennächte sind zurück!*, „Wochenblatt” nr 28/2022, s. 9.

³⁵ Dane za: przemówienie Przewodniczącego TSKN Rafała Bartka podczas spotkania noworocznego: <https://skgd.pl/2022/01/17/przemowienie-przewodniczacego-tskn-rafala-bartka-podczas-spotkania-noworocznego/> (30.11.2022)

³⁶ Tomasz Goban-Klas, *Komunikowanie i media*, [in:] *Dziennikarstwo i świat mediów*. Red. Zbigniew Bauer, Edward Chudziński, Kraków 2008, s. 29.

ośrodkach medialnych, przede wszystkim publicznych.”³⁷ Na przestrzeni lat większość tych celów udało się osiągnąć, choć nie zawsze w założonym czasie lub zakresie. Istnieje więc gazeta mniejszości niemieckiej „Wochenblatt.pl”, kwartalnik młodzieży mniejszości niemieckiej „Antidotum”, internetowe radio „Mittendrln”, audycje w radiu Opole i Radiu Doxa oraz audycja telewizyjna „Schlesien Journal”. Wśród podanych środków masowego przekazu gros relacji stanowi działalność opolskiego TSKN-u i jego jednostek terenowych. Odstępuje się tutaj od szczegółowego przedstawienia każdego z mediów, gdyż ma to miejsce w publikacjach poświęconych mniejszości niemieckiej.³⁸

Na przestrzeni lat, wraz z rozwojem digitalizacji i życia wirtualnego, nastąpiła potrzeba rozszerzenia własnej oferty medialnej, przy jednoczesnym zachowaniu (lub: dopasowaniu) dotychczasowych form. Organizacje mniejszości prowadzą więc swoje strony internetowe oraz obecne są na wszystkich ważniejszych portalach społecznościowych. Codzienne czy niemal codzienne posty dotyczące wydarzeń kulturowych, społecznych i politycznych na Twitterze (@Deutsche_in_PL and @NiemcywPolsce), Instagramie (@mniejszoscnemiecka) czy Facebooku (Mniejszość Niemiecka w Opolu / Deutsche Minderheit in Oppeln), służą nie tylko informowaniu własnego środowiska, ale także (w mediach społecznościowych wręcz – przede wszystkim) pokazywaniu swojej działalności i istnienia na zewnątrz.

Media mniejszości niemieckiej zatem, oprócz funkcji informacyjnej, pełnią także inne role: „Media mniejszości niemieckiej w Polsce spełniają przede wszystkim funkcję informacyjną, socjalizacyjną, integracyjną, edukacyjną, kulturową, motywacyjną i rozrywkową. Są środkami przekazu, które mają na celu zaangażowanie w proces komunikowania wewnątrzgrupowego i międzygrupowego, realizując to poprzez przekazywanie informacji na temat własnej grupy (...). Spełniają także funkcję transmisji niemieckiego dziedzictwa narodowego i kulturowego, przekazując dorobek narodu i kultury niemieckiej współczesnym i przyszłym pokoleniom (...).”³⁹ W oparciu o powyższe rozważania można zatem potwierdzić kulturotwórcze znaczenie mediów mniejszości niemieckiej, w tym jej największej organizacji regionalnej – TSKN oraz przekazów transmitowanych za pomocą mediów mniejszościowych.

W odniesieniu do funkcji społecznej można zauważyć, że dla Towarzystwa ważna jest nie tylko własna prezencja w mediach w kontekście własnej grupy, ale także to, jak organizacja mniejszości niemieckiej w województwie opolskim jest postrzegana przez społeczeństwo. Owa *tożsamość*

---

³⁷ Popieliński, *Mniejszość niemiecka...*, s. 236.

³⁸ Kompaktowe przedstawienie w: Rosenbaum et al., *Mniejszość niemiecka...*, s. 66-72, przedstawienie i analiza w: Popieliński, *Mniejszość niemiecka...*, s. 234-266, rozprawy poświęcone prasie mniejszości niemieckiej: Daniela Pelka, *Die „Oberschlesischen Nachrichten” und ihre Folgezeitungen aus linguistischer Perspektive*, Berlin 2013; Marta Jas-koziarkiewicz: *Podróże po mniejszym niebie. Dotowane pisma mniejszości niemieckiej w Polsce jako prasa środowiskowa po 1989 roku*, Warszawa 2009 i inne.

³⁹ Popieliński, *Mniejszości narodowe...*, s. 235.

odzwierciedlona to „subiektywna opinia (...) [danej społeczności] dotycząca postrzegania ich grupy przez osoby spoza grupy.⁴⁰ W tych aspektach – postrzegania własnego oraz tożsamości odzwierciedlonej – warto spojrzeć na świadome dbanie o (czy wręcz: kreowanie) swego wizerunku: Kampania „Mniejszość Niemiecka ma wartość!”⁴¹, została zainaugurowana przez TSKN w 2019 roku i jest pierwszą tego rodzaju kampanią wizerunkową. Działanie te jest ukierunkowane dwutorowo: po pierwsze – wpływ na autoidentyfikację grupy – ważne dla członków społeczności mniejszościowej, podbudowując swój własny image, dumę z bycia członkiem Mniejszości Niemieckiej. Kampania, jak piszą jej twórcy, „pokazuje, że bycie częścią społeczności mniejszości narodowej jest czymś wyjątkowym.”⁴² Cel ten skierowany jest także na zewnątrz: by stać się widocznym i cenionym w przestrzeni publicznej (co, wg teorii tożsamości odzwierciedlonej, wygeneruje sprzężenie zwrotne i pozytywny wpływ na samych członków). W tym kontekście działanie te jest prospołeczne dla własnego środowiska.

3.2. Zainteresowania

Patrząc na ofertę kulturalną TSKN-u w aspekcie zainteresowań jej członków, należy zauważyć, iż szeroko pojęta oferta kulturalna Towarzystwa obejmuje propozycje dla różnych grup wiekowych, od dzieci po seniorów. Oferta dopasowana jest do zainteresowań i preferencji danej grupy. Dla dzieci i młodzieży są to więc aspekty sportowe („Niemieckie Szkołki Piłkarskie Miro”), muzyczne (nawiązując np. do znanych z telewizji niemieckiej konwencji, np. „Konkurs Piosenki Niemieckiej Superstar”⁴³ – na wzór cieszącego się ogromną popularnością muzycznego show telewizyjnego „Deutschland Sucht Den Superstar”), nauka języka poprzez zabawę (kursy sobotnie, – p. 2) oraz oparte o ducha współzawodnictwa różne konkursy literackie, teatralne i inne⁴⁴.

Wspomniany projekt „Niemieckich Szkołek Piłkarskich Miro”⁴⁵ szczególnie trafnie pokazuje adekwatność oferty organizacji mniejszości do potrzeby czasu. Współcześnie wielu rodziców kładzie nacisk na zajęcia pozalekcyjne, inwestując w rozwój swoich dzieci.⁴⁶ Dokładnie tej potrzebie

⁴⁰ Pojęcie zaproponowane przez Magdalenę Lemańczyk, w oparciu o koncepcję „jaźni odzwierciedlonej”, Lemańczyk, Baranowski, *Mniejszość niemiecka...*, s. 12, 66, 107; Magdalena Lemańczyk, *"Ojczyzna" jako wartość kształtująca tożsamość narodową i etniczną liderów mniejszości niemieckiej na Pomorzu Gdańskim*, „Górnośląskie Studia Socjologiczne. Seria Nowa 5/2014, s. 64.

⁴¹ <http://mnmawartosc.skgd.pl/> (30.11.2022)

⁴² Tamże.

⁴³ Relacja z finałowego koncertu w roku 2022: Marie Baumgarten, *Wer singt am besten?*, „Wochenblatt” nr 39/2022, s. 9.

⁴⁴ Np. konkurs wiedzy o mniejszości niemieckiej – jego 12. edycja (w roku 2022) zgromadziła w etapie finałowym dziewięćdziesięcioro uczniów (Rudolf Urban, *Gewinner stehen fest*, „Wochenblatt” nr 17, s. 9); konkurs recytatorski „Młodzież recytuje poezję” z 75 finalistami w roku 2022 (Anna Durecka, *Endlich wieder auf der Bühne*, „Wochenblatt” nr 22/2022, s. 10), przy czym liczba uczestników wcześniejszych etapów sięga kilkuset. W roku 2021 i 2020 konkurs recytatorski odbywał się w formie online, na konkurs nadesłano w 2021 roku 600 zgłoszeń w formie nagrań video. (Manuela Leibig, *Jedes Jahr besser*, „Wochenblatt” nr 27/2021, s. 8).

⁴⁵ <http://mirofussballschule.pl/> (30.11.2022)

⁴⁶ Zob. Komunikat z badań Centrum Badań Opinii Społecznej „Wydatki rodziców na edukację dzieci w roku szkolnym 2020/2021”, szczególnie s. 7-9 komunikatu, przedstawiające rodzaje i popularność zajęć dodatkowych,

odpowiedziało TSKN, tworząc i prowadząc od 2015 roku szkoły piłkarskie. Działając aktualnie w jedenastu⁴⁷ miejscowościach, realizowane są treningi piłkarskie, połączone z naturalną nauką języka niemieckiego.

W wakacje organizowane są warsztaty letnie i kolonie dziecięce, „jeden ze sztandarowych projektów Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców (...) oferowany nieprzerwanie od lat 90. i od tego czasu cieszy się dużą popularnością.”⁴⁸ Oferta ta co do zasady przynosi korzyści obu stronom: dla dzieci i młodzieży jest to wypoczynek w atrakcyjnej formie, dla Towarzystwa – inwestycja w młode pokolenie, rozwój ich tożsamości, przywiązanie ich do mniejszości. Poprzez wspólne obcowanie młodych z różnych miejsc regionu mogą one doświadczyć tego, że są inne młode osoby, myślące podobnie: „Dla TSKN ważne jest, aby potomkowie członków mniejszości niemieckiej z całego regionu spotykali się razem. Główny cel opiera się na tym, aby dzieci poznały się wzajemnie. (...) aby miały poczucie przynależności. To jest coś, na czym można budować przyszłość.”⁴⁹

W dobie wybierania sposobów spędzania czasu wolnego dla dzieci kierując się kryterium *atrakcyjności*⁵⁰, także kolejny projekt mniejszościowy, połączony z nocowaniem poza domem, trafia w gusta rodziców i ich pociech. Od 2014 roku w okresie letnim TSKN organizuje dla dzieci mniejszości niemieckiej projekt „Bajkowe Noce z Braćmi Grimm”. W konwencji warsztatów wieczorno-nocnych dzieci pod opieką nauczycieli germanistów bawią się wspólnie tematem wybranej baśni braci Grimm według specjalnie na ten cel przygotowanego programu.⁵¹ Warsztaty odbywają się w 25 siedzibach DFK na terenie całego województwa opolskiego, angażują jednorazowo ok. 400 dzieci w wieku od 6-10 lat, zaznajamiając młode pokolenie z kulturą niemiecką i jednocześnie zachęcając dzieci i rodziców do dalszego uczestnictwa w życiu organizacji mniejszościowych.

Formy aktywizujące dzieci i młodzież są też inwestycją Towarzystwa w zachowanie ciągłości pokoleniowej w organizacjach. Świadczy o tym obserwacja: z koła terenowego w Dobrodzieniu: „od momentu rozpoczęcia projektu kursów sobotnich oferuje je również koło DFK w Dobrodzieniu. (...) Dziś uczestnicy pierwszych kursów są już młodymi dorosłymi, a niektórzy pozostali wierni DFK

---

https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_136_20.PDF

⁴⁷ Istnieje 11 oddziałów terenowych, w każdym z nich jest od jednej do kilku grup treningowych, liczba grup jest zmienna w poszczególnych sezonach.

⁴⁸ Manuela Leibig, *Sommer, Sonne, Minderheit*, „Wochenblatt” nr 32/2022, s. 1, 5.

⁴⁹ Ebd. Relacja prasowa z 2021 roku: Andrea Polanski, *Gelungene Ferienzeit*, „Wochenblatt” nr 33/2021, s. 10.

⁵⁰ Waldemar Wilk, *Między zakupami a rozrywką – nowe znaczenie centrum handlowe*, „Prace i studia geograficzne” t. 32/2003, s. 215, 219; Dorota Mroczkowska, *Zrozumieć czas wolny. Przeobrażenia, tożsamość, doświadczenie*, Poznań 2020, s. 212; Renata Pater, *Czas wolny w (dla) edukacji kulturalnej dzieci*, „Edukacja elementarna” nr 35/2015, s. 26.

⁵¹ <https://skgd.pl/dzialalnosc-kulturalno-oswiatowa/bajkowe-noce/> (30.11.2022), apo/adur: *Märchennächte sind zurück!*, „Wochenblatt” nr 28/2022, s. 9; Manuela Leibig, *Die Federn fliegen*, „Wochenblatt” nr 29/2021, s. 8, adur, *Märchenabend in Broschütz*, „Wochenblatt” nr 29/2021, s. 7.

(...).”⁵²

Dbanie o kształtowanie tożsamości najmłodszego pokolenia i jego identyfikację z mniejszością jest nieodzownym warunkiem dalszego istnienia organizacji mniejszości niemieckiej. Tym niemniej, trzon opolskich Niemców stanowi najstarsze pokolenie.

Spotkania członków mniejszości niemieckiej w domach spotkań czy wyjazdy integracyjne odbywają się od lat; uzupełnieniem oferty i pewnym *novum* jest projekt dla starszych „Opolski Senior”⁵³, wychodzący naprzeciw problemom demograficznym regionu.⁵⁴ Projekt realizowany przez TSKN, we współpracy z partnerami projektu – Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Opolu oraz Towarzystwem Dobroczynnym Niemców na Śląsku – od 2019 roku aktywizuje osoby starsze, wychodząc naprzeciw zarówno zainteresowaniom, jak i potrzebom i wyzwaniom wieku senioralnego. Do działań należy: organizacja wycieczek i wyjazdów kulturalnych, wspieranie aktywności fizycznej i dbanie o zdrowie (także zdrowie psychiczne), dbanie o dialog międzypokoleniowy (np. poprzez spotkania klubu seniora z przedszkolakami), a także – czy też przede wszystkim – odpowiadanie na realne, codzienne potrzeby mieszkańców: przygotowanie np. wieńców na groby bliskich czy prezentacja pomocy medycznych wspomagających w dolegliwościach wieku senioralnego. Warte podkreślenia jest, że „Opolski Senior” pomaga wypełnić deficyt lokalny: o ile domy dziennego pobytu znajdują się najczęściej w miastach, tutejsze 20 klubów seniora utworzono głównie w miejscowościach o charakterze wiejskim⁵⁵.

Wśród aktywności dostępnych dla każdej grupy wiekowej należy w pierwszej kolejności wymienić formacje mniejszościowe związane z muzyką: zespoły muzyczne, orkiestry dęte, chóry, solistów, zespoły śpiewacze i taneczne⁵⁶. Są one często ulokowane przy kołach DFK. Ze strony Towarzystwa grupy te mogą liczyć na wsparcie w postaci np. zakupu instrumentów⁵⁷ nagrania utworów bądź teledysków i wydania ich w formie płyt CD i w Internecie⁵⁸ czy wreszcie poprzez

---

⁵² Manuela Leibig, *Heimatverbunden und identitätstreu*, „Wochenblatt” nr 44/2022, s. 10.

⁵³ <http://opolskisenior.pl/o-projekcie/> (30.11.2022)

⁵⁴ Starzenie się społeczeństwa, wyludnianie wsi, migracja młodego pokolenia do miast, skutkująca samotnością seniorów i inne. Zob. *Sytuacja demograficzna Śląska Opolskiego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hrynkiewicz, Alina Potrykowska, Warszawa 2017; Maria Szmeja, *Śląsk - bez zmian (?)*, Kraków 2017, s. 37, 39; Romuald Jończy, *Migracje zarobkowe ludności autochtonicznej z województwa opolskiego. Studium ekonomicznych determinant i konsekwencji*, Opole 2003; Maria Szmeja, *Niemcy? Polacy? Ślązacy! Rodzimi mieszkańcy Śląska Opolskiego w świetle analiz socjologicznych*, Kraków 1997 i inne.

⁵⁵ <https://opolskisenior.pl/institucje-dla-seniora/>; <https://opolskisenior.pl/mapa-klubow/> (30.11.2022), zob. też: Joanna K. Wawrzyniak, *Specjalna Strefa Demograficzna obszarem dobrych praktyk na rzecz seniorów. Założenia i realizacja programu*, „Rocznik Andragogiczny” 2015, s. 349.

⁵⁶ W 2007 r. TSKN wydał obszerną broszurę *Grupy artystyczne Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim*, prezentującą najważniejsze informacje o 67 aktywnych grupach artystycznych w ramach TSKN (stan na rok 2007, TSKN szacuje liczbę na wyższą, jednak wszystkie się zaprezentowały, por. Donath-Kasiura: *Działalność kulturalna...*, s. 68). Liczebność poszczególnych grup jest różna, od solistek i solistów muzycznych przez kilku- i kilkunastoosobowe zespoły, po 60-osobową orkiestrę. Publikacja dostępna poprzez <https://skgd.pl/medioteka/publikacje/> (30.11.2022)

⁵⁷ adur, *Kasa na kulturę*, „Wochenblatt” nr 33/2022, s. 9.

⁵⁸ A. Durecka, *Muzyka nie tylko na święta*, „Wochenblatt” nr 2/2022, s. 8.

organizację warsztatów, podnoszących umiejętności grup⁵⁹. Regularnie odbywają się także przeglądy chórów i grup śpiewaczych (w 2022 po raz 30. w Walcach, z udziałem 27 grup⁶⁰) oraz Przegląd Orkiestr Mniejszości Niemieckiej (w 2022 r. po raz 30., z udziałem 25 orkiestr, łącznie 750 osób⁶¹). Liczby te pokazują, że niemalże od początku istnienia zorganizowanej mniejszości niemieckiej aktywności związane z muzyką stanowią ważny kierunek działalności.

Wśród form popularyzujących niemieckie muzyczne dziedzictwo kulturowe wymienić należy także koncerty powiatowe organizowane przez TSKN. Jak relacjonuje organizator w odniesieniu do wydarzeń roku 2022, „[k]oncerty odbywały się w różnych powiatach województwa, aby jak najwięcej członków mniejszości i innych mieszkańców województwa mogło je zobaczyć. Wszystkie koncerty były transmitowane online w mediach społecznościowych. (...) Koncerty do tej pory obejrzało na (...) YouTube łącznie 1850 osób (...) transmitowane na Facebooku do tej pory osiągnęły (...) ponad 8000 odbiorców.”⁶². Uczestnictwo w tych wydarzeniach nie jest ograniczone tylko dla członków zrzeszonych w strukturach mniejszości, może w nich uczestniczyć każda chętna osoba.

W odniesieniu do możliwości realizowania swych zainteresowań i pasji w języku niemieckim warto wspomnieć o projektach zakotwiczonych przy innych instytucjach niż TSKN (np. projekt Lernraum⁶³ o zakresie ogólnopolskim, realizowany przez ZNSSK), zauważając jednocześnie, że Towarzystwo jest częstokroć (współ)inicjatorem tych działań, a najliczniejszymi uczestnikami – społeczność opolskiej mniejszości niemieckiej. Projekty te obejmują szeroki wachlarz tematyczny, w znacznej mierze dotycząc zainteresowań właśnie, jak kurs malarstwa, warsztaty tokarskie, florystyczne, zielarsko-zdrowotne i inne⁶⁴.

3.3. Dziedzictwo kulturowe

Istnienie żadnej mniejszości narodowej i etnicznej nie może obejść się bez pielęgnowania i krzewienia własnych tradycji i kultury.⁶⁵

---

⁵⁹ Obóz wokalny dla młodzieży: Manuela Leibig, *Ich singe!* „Wochenblatt” nr 29/2022, s. 9; Manuela Leibig, *Junge Talente fördern*, „Wochenblatt” nr 31/2021, s. 5; warsztaty wokalne dla dorosłych członków chórów i grup śpiewaczych: Manuela Leibig, *Noch mehr Spaß am Singen*, „Wochenblatt” nr 27/2022, s. 9; szkolenie dyrygentów orkiestr: Manuela Leibig, *Alle marschbereit!*, „Wochenblatt” nr 46/2021, s. 8; warsztat dotyczący tańców ludowych dla dzieci i młodzieży: ap, *Volkstänze für Kinder*, „Wochenblatt” nr 47/2022, s. 9 i inne: Anna Durecka, *Niespodzianki artystyczne*, „Wochenblatt” nr 10/2022, s. 8.

⁶⁰ Manuela Leibig, *In der Hauptstadt des deutschen Liedes*, „Wochenblatt ” nr 47/2022, s. 1, 9; <https://wochenblatt.pl/pl/schlesien-journal-vom-29-11-2022/>. (30.11.2022)

⁶¹ Organizowany przez Śląskie Stowarzyszenie Samorządowe, współorganizacja TSKN. Same orkiestry są afiliowane przy mniejszości niemieckiej. Relacja z przeglądu: Rudolf Urban, mb, *Die Zahlen sprechen für sich*, „Wochenblatt” nr 24/2022, s. 5.

⁶² TSKN, *Muzyka niemiecka łączyła ludzi*, „Wochenblatt” nr 38/2022, s. 9. Zaproszenie i relacje z pozostałych koncertów ukazywały się systematycznie do realizowanych wydarzeń, począwszy od numeru 23/2022.

⁶³ <https://www.lernraum.pl/> (30.11.2022)

⁶⁴ Ibidem.

⁶⁵ Por. Cezary Obracht-Prondzyński, *O mniejszościach, ustawie, jubileuszu i okolicznościowych refleksjach. Krótkie wprowadzenie*, [in:] *Tożsamość, kultura, równość. Refleksje z okazji piętnastolecia Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*, red. Cezary Obracht-Prondzyński, Małgorzata Milewska, Gdańsk 2020, s. 13-14. Por. także Refleksje przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych, zebrane w powyższym tomie.

Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim podejmuje liczne działania, mające na celu dbanie o spuściznę historyczną⁶⁶. Poprzez projekty tematyczne⁶⁷, wystawy, publikacje i wiele innych inicjatyw⁶⁸ pielęgnuje się (bądź wskrzesza) pamięć o niemieckiej przeszłości regionu. Znaną formą są wykłady tematyczne związane z historią lokalną i historią regionu oraz treści dotyczące osobistości związanych ze Śląskiem⁶⁹. Równocześnie sięga się także po treści wykraczające poza obszar działania opolskiej mniejszości, zapoznając członków np. z dziedzictwem dolnośląskich Niemców czy historią dawnych Prus Wschodnich⁷⁰. Również wyjazdy integracyjne dla członków kół DFK organizowane są w miejsca dotyczące niemieckiego dziedzictwa kulturowego⁷¹.

Ważnym aspektem dbania o ciągłość przekazu kulturowego jest pielęgnowanie i przypominanie znaczenia regionalnych miejsc pamięci oraz pomników⁷². Z okazji rocznic wydarzeń istotnych dla historii regionalnej (np. powstania śląskie, Tragedia Górnos Śląska) oraz w dniu niemieckiego święta Volkstrauertag (Dzień Żałoby Narodowej) przedstawiciele organizacji mniejszości niemieckiej składają kwiaty w miejscach związanych z tymi wydarzeniami (m. in. Góra św. Anny, Łambinowice, ponadto Nadolice Wielkie na Dolnym Śląsku) i uczestniczą w nabożeństwach okolicznościowych (katolickich lub ekumenicznych). Ponadto w wielu miejscowościach członkowie kół DFK dbają o pomniki upamiętniające poległych w II lub obu wojnach światowych. W wielu przypadkach właśnie z inicjatywy kół terenowych owe pomniki powstały lub zostały odnowione⁷³.

---

⁶⁶ Np. tworzenie i opieka nad izbami regionalnymi, jak izba przy DFK w Borkach Wielkich; relacja: wod, *Sie wussten sich zu helfen*, „Schlesisches Wochenblatt“ nr 18/2000, s. 7; pamięć o zmarłych osobach związanych z historią lokalną: TK, *Pamiętają o poległych*, „Wochenblatt“ nr 48/2022, s. 9.

⁶⁷ Np. projekt „Tajemnice Śląskiej Koronki – historia, tradycja, współczesność”, dotyczący dziedzictwa kulturowego wyrobu rękodzielniczej koronki w technice klockowej i igielkowej na Śląsku. W ramach projektu, popularyzującego wiedzę o historii i dziejach koronkarstwa na Śląsku, technikach ich wytwarzania i wzorach, odbyła się m.in. I Letnia Akademia Śląskiej Koronki Klockowej, wystawa koronki klockowej i igielkowej w Muzeum Śląska Opolskiego oraz wydana dwujęzyczna publikacja Gisela Graff-Höfgen, *Śląskie Koronki. Dokumentacja śląskiego koronkarstwa klockowego i igielkowego. Schlesische Spitzen. Eine Dokumentation über die schlesische Klöppel- und Nadelspitzenherstellung*, Opole 2020 oraz utworzona strona internetowa <https://koronkaslaska.skgd.pl/>

⁶⁸ Projekty te są opisane szerzej na stronie internetowej Towarzystwa, <https://skgd.pl/dzialalnosc-kulturalno-oswiatowa/projekty-kulturalne-tskn/>, w mediach społecznościowych mniejszości, w publikacjach (np. Rosenbaum et al., *Mniejszość niemiecka w faktach i liczbach*, Opole 2018, s. 78-91 oraz jako zaproszenia do uczestnictwa oraz relacje z wydarzeń w mediach mniejszości niemieckiej, np. w tygodniku „Wochenblatt.pl”).

⁶⁹ Adrian Sobeck, *Poeta prawie zapomniany*, „Schlesisches Wochenblatt” nr 51-52/2014, s. 10.

⁷⁰ Egzemplarycznie: Manuela Leibig, *Burzliwe życie*, <http://wochenblatt.pl/pl/tag/doris-stempowska/> (wpis z 7.05.2022)

⁷¹ adur, *Poznawali Śląsk*, „Wochenblatt” nr 38/2021, s. 9; Manuela Leibig, *Ab in die Grube!*, „Wochenblatt” nr 37/2022, s. 8.

W kontekście wyjazdów integracyjnych warto także wspomnieć o podróżach studyjnych do zagranicznych mniejszości narodowych lub etnicznych, by poznać ich sposoby pielęgnowania kultury. Przykładem podróż studyjna do Budziszyna, by „przybliżyć kulturę i tradycję Serbołużyczan.” (SKGD/adur, *Mniejszość poznawała mniejszość*, „Wochenblatt” nr 33/2022, s. 8.)

⁷² Bernard Gaida: *Pomniki i tablice mniejszości niemieckiej na Śląsku Opolskim jako symbole tożsamości mniejszości niemieckiej w Polsce*, in: *Rola upamiętnień z czasów I i II wojny światowej – pole konfrontacji czy płaszczyzna porozumienia? Publikacja pokonferencyjna*. wyd. Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, Gliwice, Opole 2008, s. 20–30.

⁷³ Nierzadko budząc przy tym liczne kontrowersje co do użytych sformułowań lub symboli. W latach dziewięćdziesiątych temat ten mocno antagonizował relacje mniejszość niemiecka - polska większość. Tematowi pomników poświęcono publikacje lub obszernie rozdziały w publikacjach, zob. Gerard Kosmala, *Konflikt o pomniki żołnierzy niemieckich poległych podczas I i II wojny światowej rozgrywający się w województwie opolskim w latach 1992–2004*, Wrocław 2007;

Poprzez dbanie o ciągłość przekazu kulturowego, dbałość o niemieckie dziedzictwo kulturowe, pielęgnując (czy: wskrzeszając⁷⁴) zwyczaje i tradycje, Towarzystwo pełni rolę kulturotwórczą oraz wzmacnia tożsamość własnej grupy.

W działaniach nacechowanych na uwrażliwienie na dziedzictwo kulturowe istotnym aspektem jest otwarcie na większościowe społeczeństwo regionu. Przykładem takiej inicjatywy ostatnich lat są spacery po Opolu i regionie, śladami kultury niemieckiej, otwarte dla wszystkich chętnych (bez podziału mniejszość-większość). W Opolu zrealizowano serię weekendowych spacerów po mieście z przewodnikiem, kierując się konkretnym motywem przewodnim (motyw kryminalny, rzeźba, modernizm, przyroda, żydowska gmina, prawa kobiet)⁷⁵. Ponadto staraniem TSKN-u zredagowano i wydano publikację, nazwaną *Spacerownikiem*, przedstawiającą niemiecką spuściznę materialną i inne walory turystyczne regionu⁷⁶. Dzięki takim inicjatywom następuje wzrost świadomości niemieckiego dziedzictwa regionu, zarówno we własnej społeczności, jak i w społeczeństwie większościowym.

Wobec aktualnej sytuacji politycznej i kreowaniu Niemca na wroga⁷⁷, praca nad świadomością społeczeństwa oraz szerzenie prawdy historycznej stało się jednym z działań naczelnych Towarzystwa. Nie ma przesady w stwierdzeniu, że część energii, która mogłaby być wykorzystana na działalność kulturalną, obecnie jest kierowana na zapobieganie animozjom narodowym i pokazywanie, że przez większość dziejów Polak i Niemiec byli zgodnymi sąsiadami. Przykładem film-animacja, który, utworzony w listopadzie 2019, wciąż znajduje się na głównej stronie internetowej Towarzystwa⁷⁸, co świadczy o jego niesłabnącej aktualności.

Gerard Kosmala, *Pomniki wojenne w krajobrazie kulturowym województwa opolskiego: zróżnicowanie i konflikt*, „Studia Śląskie” t. 63, 2004, s. 249–264; Gerard Kosmala, *Rola pomników narodowych dla tożsamości mieszkańców Śląska Opolskiego*, [in:] Juliane Haubold-Stolle, Bernard Linek (red.), *Górny Śląsk wyobrażony: wokół mitów, symboli i bohaterów narodowych*, Opole, Marburg 2005, s. 267–288; Danuta Berlińska: *Symbole einer schwierigen Geschichte im Oppelner Schlesien*, [in:] Zbigniew Mazur (red.), *Das deutsche Kulturerbe in den polnischen West- und Nordgebieten*, Wiesbaden 2003, s. 161–183; Danuta Berlińska: *Mniejszość niemiecka na Śląsku Opolskim w poszukiwaniu tożsamości*, Opole 1999, s. 276–296.

⁷⁴ Zob. Czok, *Schlesische Bräuche im Wandel...*

⁷⁵ Luisa Hoffmann, *Ein anderer Blickwinkel*, „Wochenblatt” nr 39/2022, s. 9; <https://skgd.pl/2022/11/25/seria-spacerow-po-opolu-dobiegla-konca/> (30.11.2022)

⁷⁶ *Spacerownik po powiecie kluczberskim, namysłowskim i oleskim oraz Spacerownik po powiecie strzeleckim, kędzierzyńsko-kozielskim*. Warty uwagi jest także *Opolski Przewodnik Turystyczny Seniora*. Wszystkie wymienione dostępne są w wersji PDF (<https://skgd.pl/medioteka/publikacje/>), a w wersji drukowanej powstał *Spacerownik. Powiat opolski*, Opole 2020 oraz *Opole. Spacerowy po mieście, którego już nie ma. Spacerownik autorski*, Opole 2019.

Podobną tematykę w młodzieżowej formie realizuje Związek Młodzieży Mniejszości Niemieckiej, organizując tzw. „Stadtrallye” – projekt szukania śladów niemieckości, w duchu współzawodnictwa grup biorących udział w wydarzeniu.

⁷⁷ Zuzanna Dąbrowska, *Niemcy, wróg wymarzony*, „Rzeczpospolita” z 7.09.2022, dostęp online: <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoleczne/art37002481-zuzanna-dabrowska-niemcy-wrog-wymarzony>; Wojciech Szacki, *Niemca goń, goń, goń! Kaczyński potrzebuje zewnętrznego wroga*, „Polityka” nr 32/2022, s. 9; Łukasz Lipiński, *Pan Jarosław szuka biliona. Niemcy wygrali konkurs na wroga*, „Polityka” nr 37/2022, s. 7.

⁷⁸ <https://skgd.pl/> (30.11.2022)

3.4. Dni Kultury Niemieckiej na Śląsku Opolskim

Punktem kulminacyjnym wydarzeń kulturalnych są coroczne Dni Kultury Niemieckiej. Zdaniem Zuzanny Donath-Kasiury, wieloletniej referent do spraw kultury TSKN, obecnej wicemarszałek województwa opolskiego, „[w] trakcie (...) Dni Kultury Niemieckiej na Śląsku Opolskim – TSKN występuje w roli ambasadora, który oddaje głos niemieckiej kulturze w wielu jej aspektach. Pragnie ukazywać, odkrywać i przybliżać jej bogactwo, mając nadzieję, iż przeżycia artystyczne pozwolą innym spojrzeć na Niemcy i na mniejszość niemiecką przez pryzmat kultury.”⁷⁹

Dni Kultury Niemieckiej na Śląsku Opolskim organizowane są od 2004 roku. Na przestrzeni miesiąca (październik lub przełom października/listopada) odbywają się wystawy, koncerty symfoniczne i kameralne, spektakle teatralne, warsztaty, spotkania autorskie i projekty młodzieżowe⁸⁰.

Działania te realizowane są przez TSKN we współpracy z licznymi regionalnymi instytucjami kulturalnymi, m.in.: Filharmonią Opolską, Muzeum Śląska Opolskiego, Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Opolu (w tym Biblioteką Austriacką), Centralną Biblioteką im. J. v. Eichendorffa w Opolu, lokalnymi ośrodkami kultury. Współpraca instytucjonalna oraz uczestnictwo w wydarzeniach osób ze środowiska mniejszości oraz z polskiej większości mają w założeniu organizatorów prowadzić do wzajemnego poznania i uwrażliwienia obu środowisk⁸¹. Prowadzą też do większej rozpoznawalności organizacji mniejszości niemieckiej w przestrzeni publicznej środowiska większościowego.

3.5. Polityka

Nie sposób mówić o działalności społecznej i kulturowej bez uwzględnienia polityki regionalnej. Z racji tego, że istnieją wyczerpujące opracowania politologiczne⁸², do tych publikacji odsyła się więc wnikliwego czytelnika, pragnącego zgłębić np. przebieg poszczególnych kampanii wyborczych czy strukturę poszczególnych kadencji samorządów. W ramach niniejszego artykułu aspekt polityczny zostanie przedstawiony jedynie skrótowo, w kontekście działań prospołecznych i kulturowych właśnie.

Rzeczony działania realizowane są poprzez obecność swoich przedstawicieli w gremiach politycznych. Jak podkreśla poprzedni przewodniczący TSKN-u, „Krąg naszych wyborców musieliśmy zbudować od podstaw. Takiego sukcesu nie osiągnęła żadna inna mniejszość narodowa w Polsce.”⁸³ Nie sposób zaprzeczyć, że mniejszość niemiecka w województwie opolskim od początku

⁷⁹ Donath-Kasiura, *Działalność kulturalna...*, s. 77.

⁸⁰ Por. program Dni Kultury Niemieckiej w 2022 roku: <https://skgd.pl/2022/10/05/program-19-dni-kultury-niemieckiej-na-slasku-opolskim-2022/> (30.11.2022); Manuela Leibig, *Volljährig*, „Wochenblatt” nr 39/2021, s. 6.

⁸¹ Por. Donath-Kasiura, *Działalność kulturalna...*, s. 77.

⁸² Popieliński, *Mniejszość niemiecka...*, s. 293-332; Lis, *Mniejszość niemiecka*; Ewa Ganowicz, *Między polityką a działalnością społeczną. Dwudziestolecie działalności TSKN w Polsce*, [in:] *20 lat TSKN na Śląsku Opolskim*, Opole 2009, s. 37-49.

⁸³ Wywiad z Norbertem Raschem w ramach kampanii „Mniejszość niemiecka ma wartość”,

swojego zarejestrowanego istnienia jest istotnym komponentem polityki regionu. TSKN każdorazowo od 1991 roku zgłasza swoich kandydatów w wyborach parlamentarnych oraz w wyborach samorządowych. Mniejszość Niemiecka jest obecna na szczeblach polityki regionalnej i lokalnej, ma swoich radnych, burmistrzów i starostów⁸⁴. Obecny Przewodniczący Zarządu TSKN, Rafał Bartek, na szczeblu politycznym jest Przewodniczącym Sejmiku Województwa Opolskiego. Członkini Zarządu TSKN, Zuzanna Donath-Kasiura, sprawuje urząd wicemarszałka województwa opolskiego. Mniejszość niemiecka jest więc „współgospodarzem regionu”⁸⁵.

Poprzez „aktywny udział na lokalnej scenie politycznej (...), mniejszość niemiecka artykułuje swoje potrzeby i interesy. (...) W przypadku tej mniejszości, podobnie jak w przypadku pozostałych mniejszości funkcjonujących na obszarze RP, interesy to: tożsamość, odrębność, język, kultura; potrzeba to: instytucjonalizacja swych praw i interesów w oparciu o funkcjonujące w państwie zasady prawne.”⁸⁶

Dzięki posiadaniu własnych reprezentantów TSKN ma wpływ decyzyjny na politykę lokalną i regionalną. Może zatem lobbować i współdecydować o działaniach na rzecz rozwoju regionalnego i lokalnego województwa, w ten sposób dbając także o interesy swoich własnych członków.

Choć obecność w regionalnych gremiach politycznych pozwala na realny wpływ na politykę lokalną i regionalną, nie sposób nie zgodzić się z Ganowicz, że skupienie na aktywności politycznej sprawdza niebezpieczeństwo rozmywania innych treści (tożsamości, odrębności).⁸⁷

4. Podsumowanie

Jak pokazują badania mieszkańców województwa opolskiego⁸⁸, osoby ze społeczeństwa większościowego zauważają wpływ organizacji mniejszości niemieckiej na rozwój społeczno-gospodarczy Opolszczyzny.⁸⁹ W badaniach wymieniane są takie obszary jak kontakty i współpraca z zagranicą, rozwój infrastruktury socjalnej i technicznej, jednak na pierwszych dwóch miejscach plasują się: edukacja i kultura.⁹⁰ To znamienne, że nie tylko osoby utożsamiające się z pochodzeniem

---

<https://mnmawartosc.skgd.pl/norbert.html>. (30.11.2022)

⁸⁴ Dane z kadencji 2018–2023: 45 radnych powiatowych w sześciu z jedenastu powiatów, 207 radnych gminnych i 18 burmistrzów lub wójtów spośród 71 gmin sprawuje urząd z ramienia Komitet wyborczego „Mniejszość Niemiecka“. Ponadto na poziomie województwa 5 radnych Sejmiku sprawuje urząd z ramienia mniejszości niemieckiej. (<https://skgd.pl/dzialalnosc-polityczno-spoleczna/aktywnosc-polityczna/udzial-w-wyborach-samorzadowych/>) (30.11.2022)

⁸⁵ Lis, *Mniejszość niemiecka...*, s. 123.

⁸⁶ Ganowicz, *Miedzy polityką a działalnością społeczną...*, s. 39.

⁸⁷ Ibidem, s. 49.

⁸⁸ Romuald Jończy, Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, *Die Rolle der deutschen Minderheit in Bezug auf die sozialwirtschaftliche Entwicklung der Oppelner Region*, Dresden-Gleitwitz 2018. Badania przeprowadzono wśród mieszkańców 20 gmin województwa opolskiego o charakterze wiejskim, z czego dobór celowy obejmował 10 gmin o najwyższym udziale ludności niemieckiego pochodzenia (27,61% do 42,95%) oraz 10 gmin o najniższym udziale ludności niemieckiego pochodzenia (0% do 0,64%).

⁸⁹ Ibidem, s. 139-141.

⁹⁰ Ibidem, s. 139-148.

niemieckim, lecz także dalekie od wpływów niemieckich zauważają wpływ działań organizacji mniejszościowych na rozwój kulturalny i edukacyjny regionu. Jeśli wierzyć respondentom, zorganizowana mniejszość niemiecka może być postrzegana jako pewna marka⁹¹, zostawiająca trwały pozytywny ślad w regionie.

Jakkolwiek statystyki przemawiałyby za mniejszością niemiecką, nie jest żadnym odkryciem, że budowanie własnej marki, kondycji regionu czy wreszcie struktur własnej społeczności nie „zrobi się samo”. W dobie dokonujących się stale zmian społecznych także organizacje mniejszości narodowych nie mogą pozostać pasywne. Potrzeba ciągłej obserwacji i aktywności, w razie potrzeby redefinicji metod i zmian w ofercie, która musi odpowiadać potrzebom czasu.

Dopasowanie do potrzeb czasu – oznacza dynamiczną diagnozę i odpowiedź na zainteresowania i potrzeby różnych grup wiekowych i społeczno-zawodowych. Realia obecnych czasów to także swoista ponad-lokalność, czyli wybieranie przez osoby zainteresowane z oferty nie tylko koła DFK właściwego przez miejsce zamieszkania, ale z oferty globalnej, za pomocą współczesnych kanałów medialnych. Dopasowanie do ducha czasu to wreszcie właściwie pojęte i dalej praktykowane otwarcie na społeczeństwo większościowe, nie zaniedbując przy tym potrzeb własnej grupy – zaszczepiając, uświadamiając i pielęgnując własną tożsamość.

Nie umniejszając wartości pozostałych aspektów, dla dalszego istnienia mniejszości niemieckiej najważniejszy jest element, który wybrzmiał jako ostatni. Podtrzymywanie własnej tożsamości narodowej w świetle daleko idącej asymilacji i dominacji liczbowej środowiska większościowego jest zadaniem wielopłaszczyznowym i stale aktualnym. Nie bez przyczyny ten cel ma znaczenie strategiczne: zapewnić członkom grupy stałą możliwość pielęgnowania kultury i języka oraz przekazywania jej następnym⁹².

Aby to miało miejsce, potrzebna jest aktywna działalność całej społeczności osób identyfikujących się w regionie z wartościami niemieckimi. Nie może być tak (sięgając po porównania i metafory biologiczne), że TSKN postrzegane jest jako „dawca” (zarząd, biuro, przewodniczący kół), a członkowie czy beneficjenci niezrzeszeni poczuwają się jedynie „biorcami”, lecz potrzebne jest traktowanie całości jako jednego organizmu, w którym do prawidłowego funkcjonowania (tak organizmu, jak i pojedynczych komórek!) potrzebne są wszystkie jednostki.

Starania, budowanie oferty, aktywizowanie swoich członków należy do zadań liderów i pracowników organizacji. Wiele zależy tu od Towarzystwa jako organizacji, jeszcze więcej – indywidualnie od samych członków. Oferta jest, potencjał jest – trzeba jeszcze chcieć z nich korzystać.

---

⁹¹ W kontekście wspomnianego budowania marki warty uwagi jest artykuł Justyny Kubik *Budowanie marki we współczesnych społecznościach (sub)lokalnych – na przykładzie działań mniejszości niemieckiej w gminach powiatu strzeleckiego*, „Studia Śląskie” nr 74, 2014, s. 87-98.

⁹² *Deutsche Minderheiten stellen sich vor*, Wyd. Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat, Berlin 2018, s. 77.